

การส่งเสริมเอกลักษณ์ลวดลายผ้าเขียนเทียนชาวม้ง
สู่การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน ตำบลแม่เปา
อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย

A Promotion Identity of the Hmong Candle Writing Cloth to
Increase the Value of Community Products in Mae Pao
Sub-district, Phayamengrai District Chiang Rai Province.

ภัทรินทร์ พันธุ์*, วรัญญา พรหมสาขา ณ สกลนคร และพิมพ์ทรัพย์ พิมพ์สุทธิ์

สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

80 ต.บ้านดู่ อ.เมือง จ.เชียงราย 57100

Pattareepan Pantu, Waranya Brahmsakla na sakonnakorn
and Pinsub Pimpisut

School of Social Science , Rajabhat Chiangrai University

80 Bandu, Muang District Chiangrai Province 57100

E-mail : pattareepan.p@gmail.com

Received: March 30, 2020

Revised: October 20, 2020

Accepted: October 30, 2020

บทคัดย่อ

การดำเนินแผนงานวิจัยเรื่อง การส่งเสริมเอกลักษณ์ลวดลายผ้าเขียนเทียนชาวม้งสู่การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน ตำบลแม่เปา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาตีความความหมายจากสัญลักษณ์ที่ปรากฏบนลายผ้าเขียนเทียนชาวม้งบ้านขุนห้วยแม่เปาได้ ตำบลแม่เปา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย (2) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างคุณค่าของหัตถกรรมผ้าเขียนเทียนให้มีความสอดคล้องกับช่องทางการค้าในปัจจุบันของชาวม้ง และ (3) เพื่อศึกษาวิธีการวางระบบและการจัดการข้อมูลผลิตภัณฑ์อันเกี่ยวข้องกับเอกลักษณ์ของฝีมือช่างในเชิงปัจเจก ศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลหลักจากชาวบ้านที่สามารถเขียนลวดลายผ้าเขียนเทียนเพื่อข้อมูลด้านความหมาย และศึกษาจากกลุ่มผู้นำชุมชน ตัวแทนกลุ่มผู้ผลิตผ้าเขียนเทียน วัฒนธรรมชุมชน เพื่อสอบถามรูปแบบ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์, รองคณบดี สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ในการเพิ่มช่องทางการค้า โดยมีขอบเขตด้านสถานที่ศึกษา คือ ชุมชนบ้านขุนห้วยแม่เปาใต้ ตำบลแม่เปา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย

มีผลการวิจัยคือลวดลายผ้าเขียนเทียนเกิดจากความรู้และจินตนาการของผู้เขียนแต่ละคนในการประกอบลวดลายเป็นรูปทรงต่าง ๆ ที่มีจินตนาการจากธรรมชาติของใกล้ตัวและรูปเรขาคณิต โดยเป็นลวดลายที่สืบทอดในครอบครัวจนกลายเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของผู้หญิงม้ง ดังนั้นความหมายของลวดลายจึงน่าจะขึ้นอยู่กับจินตนาการและความสัมพันธ์กับธรรมชาติ แต่ความหมายในเชิงสัญลักษณ์และความเชื่อจะปรากฏอยู่ในกรรมวิธีของการทำผ้าเขียนเทียนมากกว่า ดังจะเห็นได้ว่าการเขียนลวดลายผู้เขียนในหมู่บ้านจะสามารถแยกได้ว่าเป็นฝีมือของใคร ผู้ใดเขียนลายอยากได้ก็จะได้รับการยกย่องแล้วจึงนำข้อมูลเหล่านี้ไปขายสินค้าในระบบออนไลน์ เริ่มต้นจากการอบรมให้กับสมาชิกกลุ่มทั้งการขายสินค้าผ่านแอปพลิเคชันช้อปปี้ (shopee) หรือ เฟซบุ๊ก แฟนเพจ (facebook fanpage) และนำมาจัดทำฐานข้อมูลลวดลายผ้าเขียนเทียนชาวม้ง ในรูปแบบสื่อออนไลน์เพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ โดยมีการจัดทำคลิปขั้นตอนการทำผ้าเขียนเทียน และจัดทำเอกสารเพื่อเผยแพร่ในเว็บไซต์ของสำนักวิชาสังคมศาสตร์เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่นและแก่สาธารณะซึ่งสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย

คำสำคัญ: ผ้าเขียนเทียน, ม้ง, ผลิตภัณฑ์ชุมชน

Abstract

The research implementation has been conducted a promotion compelling identity of the Hmong candle writing cloth to increase the value of community products in Mae Pao Sub-district, Phayamengrai District Chiang Rai province. Aims to (1) Study and interpret the meaning from the symbols that appear on Hmong candle writing cloth in Mae Pao Sub-district, Phayamengrai District Chiang Rai province. (2) To study the value creation process of handicraft and candle drawing cloth to be in line with the current trade channels of the Hmong people. and (3) To study the methodology and management of product information that relate to individual craftsmanship identity. Study the main informants from the villagers who were able to write patterns, fabric, and candles for meaning information and studied from community leaders representatives of the candles manufacturer community culture to inquire about ways to increase trade channels. The study area is Ban Khun Huai Mae Pao Tai Community, Mae Pao Subdistrict, Phaya Mengrai District. Chiang Rai.

The result of the research found the candle writing pattern derived from the knowledge and imagination of each author to assemble the pattern into various shapes that have imagination from the nature of close and geometry. It is a pattern inherited in the family that has become a distinctive identity of the Hmong women. Therefore, the meaning of the pattern should depend on the imagination and the relationship with nature, but symbolic and belief meanings appear more in the process of making candles. As can be seen that the pattern of the author in the village can be separated into who's workmanship. Whoever can write difficult patterns then it will be raised and bringing this information to sell products online. Starting from the training for group members, both selling products through the application shopee or facebook fanpage and creating a database of patterns, textiles, writing candles, the Hmong people. In the form of online media for public distribution by creating clips for the process of making candles to write fabric and prepare documents for dissemination on the website of the school of social sciences for the benefit of local and public which can easily access information.

Keywords: candle writing cloth, Hmong, community products

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อำเภอพญาเม็งรายถือเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดเชียงรายที่มีความโดดเด่นในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ โดยแนวทางการพัฒนาจังหวัดเชียงรายที่ปรากฏในแผน (พ.ศ.2561-2564) ซึ่งมีประเด็นยุทธศาสตร์ทั้งหมด 6 ประเด็น โดยอยู่ภายใต้วิสัยทัศน์ที่ว่าด้วย “เมืองแห่งการค้า การลงทุน การเกษตร และการท่องเที่ยว รุ่งเรืองด้วยวัฒนธรรมล้านนา ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข”¹ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจผ่านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมนั้นได้รับความสำคัญเป็นอย่างมาก

ชุมชนบ้านขุนห้วยแม่เปานอก ตำบลแม่เปา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย เป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นเรื่องของการเป็นชุมชนม้ง และยังคงวัฒนธรรมของตนอยู่อย่างชัดเจน โดยเฉพาะการสืบทอดภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าเขียนเทียน โดยการคิดค้น ลวดลายที่ใช้สีผึ้งต้มให้ละลายแล้วใช้ไม้ไผ่ติดปลายด้วยโลหะมาจุ่มสีผึ้งจากนั้นนำมาเขียน ลวดลายลงบน ผืนผ้าใยกล้วย ก่อนนำไปย้อมสีธรรมชาติสีครามจากต้นฮ่อมเป็นการย้อม เย็นตามกระบวนการขั้นตอนที่บรรพบุรุษได้ สืบทอดต่อ ๆ กันมา เมื่อนำผ้าที่ย้อมเสร็จไปต้ม ให้เทียนละลายออกก็จะได้ลวดลายบนผืนผ้าที่งดงาม ละเอียดประณีตเป็นเอกลักษณ์ของชาวม้ง จึงเรียกว่า “ผ้าเขียนเทียน”

เอกลักษณ์นี้ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็น “สินค้าทางวัฒนธรรม” ผ่านการพัฒนาของชุมชนภายใต้โครงการ “โอท็อป นวัตกรรม” รวมทั้งการตีพิมพ์ และการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นโฮมสเตย์ การปรากฏป้ายตามที่แตกต่างกัน ในหมู่บ้านเพื่อที่จะอธิบายเรื่องราวและความสำคัญของวัฒนธรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ความพยายามในการบริหารจัดการหมู่บ้านเพื่อให้เป็นช่องทางพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ทำให้บรรยากาศในหมู่บ้านยังคงเหลือร่องรอยของการพัฒนาเหล่านี้อยู่ รวมไปถึงวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีการลงทุนจัดซื้อและจัดหามาเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ แม้กระทั่งชาวบ้านก็ได้เรียนรู้ในการตระหนักถึงมูลค่าสินค้าทางวัฒนธรรมของตนเอง

จึงอาจกล่าวได้ว่าชุมชนบ้านขุนห้วยแม่เปาได้นั้นมี “ทุนทางวัฒนธรรม” มากในระดับหนึ่งจากการส่งเสริมของรัฐบาล แต่จากการศึกษาชุมชนเบื้องต้นแล้วพบว่ายังมีปัญหาด้านความต่อเนื่องของการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ้าเขียนเทียน ที่มีการต่อยอดและพัฒนารูปแบบของงานหัตถกรรมไปสู่การเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมได้ เช่น การนำผ้าเขียนเทียนไปตัดเป็นกระเป๋า ปลอกหมอน พวงกุญแจ ซึ่งมีคุณภาพการตัดเย็บที่ละเอียดเรียบร้อย และมีรูปแบบที่ทันสมัย แต่ยังคงขาดเรื่องราว (Story) ที่เกี่ยวข้องกับ

¹ กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนา สำนักงานจังหวัดเชียงราย, “สรุปข้อมูลแผนพัฒนาจังหวัดเชียงราย”, http://www.chiangrai.net/cpwp/?wpfb_dl=318, สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2561.

ลวดลายผ้าที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ และการเพิ่มช่องทางทางการค้า รวมไปถึงข้อมูลความหมายของลวดลายที่ปรากฏบนผ้าเขียนเทียนก็ยังไม่มีการรวบรวมอย่างเป็นระบบโดยร่วมมือกันระหว่างนักวิชาการและชุมชนจะสามารถส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนได้

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาตีความความหมายจากสัญลักษณ์ที่ปรากฏบนลายผ้าเขียนเทียนชาวเมืองบ้านขุนห้วยแม่เปาได้ ตำบลแม่เปา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย

1.2.2 เพื่อศึกษากระบวนการสร้างคุณค่าของหัตถกรรมผ้าเขียนเทียนให้มีความสอดคล้องกับช่องทางทางการค้าในปัจจุบันของชาวม้ง

1.2.3 เพื่อศึกษาวิธีการวางระบบและการจัดการข้อมูลผลิตภัณฑ์อันเกี่ยวข้องกับเอกลักษณ์ของฝีมือช่างในเชิงปัจเจก

1.3 ทฤษฎีและแนวคิดการวิจัย

1.3.1 แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน

แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน เกิดขึ้นจากกระแสความคิดที่เป็น การทวนกระแสการพัฒนาของรัฐ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในนามของการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน โดยกลุ่มแนวคิดดังกล่าวได้นำเสนอความคิดในการพัฒนาที่เน้นการเชื่อมั่น และส่งเสริมศักยภาพของชาวบ้านในการพัฒนาตนเอง บนพื้นฐานของวัฒนธรรมชุมชน และนำเสนอแนวทางการพัฒนาสังคมที่เน้นความเท่าเทียมกันในการควบคุมและจัดการทรัพยากร

1) สาระสำคัญของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2534) ได้สรุปสาระสำคัญของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนออกเป็น 4 แนวคิด ดังนี้

1.1) แนวคิดแรกมองว่าชุมชนมีวัฒนธรรมของตนเองอยู่แล้ว วัฒนธรรมนี้ให้คุณค่ากับความเป็นคนและชุมชนที่มีความผสมกลมกลืน ซึ่งวัฒนธรรมชุมชนเป็นพลังผลักดันการพัฒนาชุมชนที่สำคัญที่สุด และจะใช้ประโยชน์ได้เมื่อมีการปลูกให้สมาชิกแห่งชุมชนมีจิตสำนึกรับรู้ ในวัฒนธรรมของตน

1.2) แนวคิดที่สอง คือ การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมของสองกระแส ได้แก่ วัฒนธรรมชาวบ้านกับวัฒนธรรมทุนนิยม โดยวัฒนธรรมชาวบ้านมีความเป็นอิสระเนื่องจากผูกพันอยู่กับความเป็นชุมชนหรือหมู่บ้านที่เป็นรูปแบบสังคมที่มีความคงทนยืนนาน จึงเสนอให้เปลี่ยนแนวทางการพัฒนาไปเป็นการพึ่งตนเองอย่างในอดีตและเสนอบทบาทของชนชั้นกลางในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับชาวบ้านนำ โดยนำเอาทรัพยากรจากสังคมเมืองไปให้กับชนบทมากขึ้นและคัดค้านการบีบบังคับของรัฐต่อหมู่บ้าน

1.3) แนวคิดที่สามเน้นลักษณะคุณค่าทางจริยธรรมของวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เป็นอิสระ และยังคงดำรงอยู่ในปัจจุบันในสถาบันอยู่บ้านมากกว่าการนำเสนอให้ต่อต้านวัฒนธรรมของรัฐและระบบทุนนิยม การพัฒนาคือการสืบทอดวัฒนธรรมชุมชนอันดีงาม และการพึ่งตนเองที่เคยมีมาแต่ในอดีตแต่กำลังสูญหายไป

1.4) แนวคิดที่สี่คือการเน้นการต่อต้านกระแสพัฒนาของรัฐและส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งบนพื้นฐานของศาสนาธรรม

แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนอีกประเด็นหนึ่งที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก เพราะถูกนำมาถกเถียงเกี่ยวกับวิธีคิดที่เน้นการมองความต่อเนื่องและความคงทนของต้นแบบทางวัฒนธรรมว่าสืบทอดมาจากลักษณะดั้งเดิมซึ่งเป็นวิธีคิดที่ทำให้มองมิติวัฒนธรรมอย่างหยุดนิ่งไม่เคลื่อนไหว ในขณะที่วิธีคิดในการศึกษาวัฒนธรรมปัจจุบันเน้นการศึกษาวัฒนธรรมในมิติของความเคลื่อนไหวให้มากที่สุด กล่าวคือมองวัฒนธรรมในแง่ของกระบวนการคิดเพราะมีการเคลื่อนไหวเพื่อเรียนรู้สร้างสรรค์ผลผลิตใหม่ และปรับตัวภายใต้บริบททางสังคมและธรรมชาติแวดล้อม ซึ่งมีความหลากหลายและแตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน เนื่องจากสังคมต่าง ๆ รวมทั้งสังคมไทยเองมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากขึ้น²

การก่อเกิดของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางหลักของการพัฒนาที่ทวนกระแสการพัฒนากระบวนทัศน์นิยมจึงไม่เพียงแต่นักพัฒนาหรือนักวิชาการที่นำมาใช้ในกระบวนการพัฒนาเท่านั้น แต่แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนยังเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่นักวิชาการใช้เป็นตัวแบบในการศึกษารูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เมื่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดปัญหาอย่างทวีความเข้มข้นขึ้นในทุกระดับ ซึ่งมักถูกมองว่าส่วนหนึ่งมาจากความล้มเหลวของภาครัฐในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้

2) แนวทางการพัฒนามาตรฐานของวัฒนธรรมชุมชน

แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นทางเลือกใหม่ของการจัดการทรัพยากรที่ใช้ชุมชนเป็นรากฐาน เกิดกระบวนการสร้างวาทกรรมป่าชุมชนขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในวงวิชาการ การวิจัย การประชุมสัมมนา องค์กรพัฒนาเอกชน และขบวนการประชาชน³ แต่การที่จะการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืนได้นั้น ต้องดำเนินการควบคู่กับการอนุรักษ์ ป่าพันธุ์ และสร้าง รวมถึงพัฒนาทรัพยากรคนรวม และภูมิปัญญาของชุมชน อันรวมกันแล้วหมายถึงระบบวัฒนธรรมชุมชน พร้อมกับการให้โอกาสชุมชนได้จัดตั้งตนเองในรูปขององค์กรชุมชนที่หลากหลาย ต่อเงื่อนไขภายในชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติไม่ใช่เป็นการรื้อฟื้นวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม หรือหวนกลับสู่อดีต แต่เป็นการผสมผสานความเชื่อแบบเก่าที่ว่า เป็นพลังตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน ซึ่งชุมชนไม่ใช่ฝ่ายตั้งรับเพียงอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการที่เป็นพลวัต ดังจะเห็นว่าวัฒนธรรมชุมชนไม่ได้มีเพียงความหมายเดียวหรือยึดติดกับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ แต่ชุมชน

² อานันท์ กาญจนพันธุ์, *พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร : กระบวนทัศน์และนโยบาย*, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543).

³ ชูศักดิ์ วิทยาภัก, *ชุมชนกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในภาคเหนือ พลวัตของชุมชน ใน การจัดการทรัพยากร: สถานการณ์ในประเทศไทย*, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543)

มีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงมีความซับซ้อน และขยายไปสู่ชุมชนระดับเครือข่าย ซึ่งเป็นลักษณะความสัมพันธ์ที่กว้างกว่า และตั้งอยู่บนพื้นฐานของพันธะทางสังคมแบบสมัยใหม่ที่คนทั่วไปให้ความหมายกัน

ความสำคัญอีกประการหนึ่งของวัฒนธรรมชุมชน คือ ทำให้เกิดการรวมพลังของประชาชน โดยเฉพาะในชุมชนชนบทที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วย และนำไปสู่ความสำเร็จในการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมของชุมชน ก่อให้เกิดประสบการณ์ ร่วมสร้าง ความรักความภาคภูมิใจ และห่วงใยในวัฒนธรรมของตนเอง ทำให้คนในสังคมเห็นความสำคัญทางด้านคุณค่าจิตใจและความรู้สึกของคน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างมนุษย์กับสิ่งสูงสุดทางศาสนา นอกจากนี้ความสำคัญของวัฒนธรรมชุมชนยังนำไปสู่แนวทาง การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองแบบพึ่งตนเอง และก่อให้เกิดระบอบประชาธิปไตยแบบกระจายอำนาจ อีกทั้งก่อให้เกิดความร่วมมือในการดูแลธรรมชาติเพื่อของความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติอย่างสมดุลเพราะธรรมชาติจะช่วยคงความสามารถในการพึ่งตนเองเอาไว้ได้

แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนได้ปรับเปลี่ยนมุมมองให้ผู้คนในสังคม จากเดิมที่มองชุมชนผูกติดอยู่กับหน่วยของพื้นที่เป็นหลัก ต่อมาได้เล็งเห็นความสำคัญของชุมชนในแง่ความสัมพันธ์ที่ประกอบด้วยมิติต่าง ๆ หลายด้าน เริ่มจากมิติในด้านของระบบคุณค่า และด้านทุนทางสังคม ซึ่งถือเป็นข้อตกลงร่วมกันของความเป็นชุมชน มิติต่าง ๆ เหล่านี้ก็ไม่ได้หยุดนิ่ง แต่อาจจะปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมด้วย ถึงแม้ชุมชนจะมีเกณฑ์อยู่แล้วในการจัดการทรัพยากรแต่กฎเกณฑ์ดังกล่าวก็จะถูกปรับตัวอยู่ตลอดเวลา ในลักษณะที่นักวิชาการหลายท่านเรียกว่า “การผลิตใหม่” กล่าวคือมีการนำออกมาปรับใช้ในลักษณะใหม่ หรือในความหมายใหม่

กล่าวได้ว่า แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน นอกจากจะมีความสำคัญที่ส่งผลต่อระดับชุมชนแล้ว ยังมีความสำคัญที่ส่งผลสะท้อนต่อแนวคิดในระดับกว้าง โดยเฉพาะในระดับประเทศ

ดังนั้น การพัฒนาที่ดีจึงควรเริ่มต้นด้วยการคืนประวัติศาสตร์ให้กับชุมชน ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมชุมชนเป็นวัฒนธรรมแห่งชาติ คือ มีลักษณะเฉพาะถิ่น เฉพาะเรื่อง แต่ยังดำรงรักษาลักษณะร่วมในการดำเนินวิถีชีวิตเศรษฐกิจชุมชนตามแบบฉบับที่ชาวบ้านเป็นผู้เลือกตัดสินใจ โดยมีระบบชุมชนเป็นแกนกลาง เป็นการทำให้แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนมีน้ำหนักเต็มที่ น่าเชื่อถือ เป็นการยกระดับว่า วัฒนธรรมชุมชนไม่ใช่เพียงทางเลือกการพัฒนาเฉพาะหน้า แต่คือลักษณะพื้นฐานของสังคมไทยในทุกมิติ และมีนัยว่าจะเป็น และควรที่จะเป็นเส้นทางเดินระยะยาวของสังคมไทย ซึ่งกาญจนา แก้วเทพ (2538) ได้สำรวจความหมายของคำว่าวัฒนธรรมเท่าที่ปรากฏและใช้อยู่ในสังคมไทยว่า หมายถึง วิถีทางและแบบฉบับในการดำเนินชีวิตของชุมชนที่ได้ปฏิบัติสั่งสมกันมา รวมทั้งความคิดต่าง ๆ ที่คนได้กระทำ สร้าง ถ่ายทอด สะสม และรักษาไว้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่น อาจอยู่ในรูปแบบของ

ความรู้ การปฏิบัติความเชื่อ ตลอดจนวัตถุสิ่งของ อันเกิดจากการคิดและการกระทำของมนุษย์

1.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy)

เศรษฐกิจดิจิทัล คือ การขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ โดยการนำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตมวลรวมของประเทศให้ทันกับโลกในยุคปัจจุบัน ตั้งแต่ เศรษฐกิจแห่งความรู้ (Knowledge Economy) หรือ เศรษฐกิจบนพื้นฐานของความรู้ และ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ที่วางเป้าหมายในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ให้กับสินค้าและการบริการผ่านทางนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์

ปัจจุบันคนไทยจำนวนมากใช้เทคโนโลยีดิจิทัลทั้งการใช้งานเฟซบุ๊ก, สมาร์ทโฟน และแท็บเล็ต แต่สิ่งที่พบมากที่สุดคือการใช้เพื่อความบันเทิง และไม่ได้ถูกนำไปใช้ในการทำงานมากนัก ดังนั้น การเร่งพัฒนาความรู้ การสร้างความตระหนักด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้กับทุกภาคส่วนนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งภาคธุรกิจ การศึกษา ราชการ เกษตรกรรม การท่องเที่ยว การขนส่ง และการทำอุตสาหกรรม เพื่อผลักดันให้ประเทศไทยเข้าสู่เศรษฐกิจดิจิทัล โดยเน้นการปฏิรูปการศึกษาให้เยาวชนไทยมีความสามารถทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น มีพื้นฐานของงานวิจัยและพัฒนาทางด้านไอทีเพื่อลดการนำเข้าอุปกรณ์ ฮาร์ดแวร์, การสื่อสาร และ ซอฟต์แวร์จากต่างประเทศ ทั้งยังพัฒนาให้มีการใช้ซอฟต์แวร์ที่ผลิตภายในประเทศ ผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของนักพัฒนาซอฟต์แวร์ทั่วโลกโดยผลิตบุคลากรที่มีความสามารถทางด้านไอทีให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีในปัจจุบัน เมื่อสังคมไทยมีความตระหนักด้านดิจิทัลมากขึ้น การใช้ข้อมูลออนไลน์ต่าง ๆ ก็มากขึ้นด้วย สังคมและธุรกิจก็จะเข้าสู่การเป็นเศรษฐกิจดิจิทัล และเศรษฐกิจของสังคมไทยจะก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจแบบเรียลไทม์

นอกจากนี้ เพื่อรองรับกับเทคโนโลยีที่จะเกิดใหม่ และเพื่อก้าวให้ทันกับยุคไอที ในการให้บริการ และถ่ายทอดความรู้สู่ภาคประชาชนอย่างทั่วถึง จึงควรให้ความสำคัญและตั้งเป้าที่จะปฏิรูปประเทศสู่เศรษฐกิจเชิง Digital อย่างจริงจัง เพื่อให้มีการขนส่งข้อมูลจำนวนมากโดยสื่อสารผ่านระบบอินเทอร์เน็ต และมีโครงข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีความเร็วสูงเชื่อมต่อกันทั่วทุกพื้นที่ด้วยความรวดเร็ว และการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนจะสามารถลดช่องว่างเชิง Digital ลดต้นทุนที่เป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่ง ที่ทำให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยสามารถเข้าถึงไอทีได้ และลดความซ้ำซ้อนในการสร้างเครือข่ายของหน่วยภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยได้เครือข่ายที่มีคุณภาพและประหยัดการลงทุนสูงสุดเมื่อเข้าสู่ระบบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือ เออีซี ในปี พ.ศ. 2558⁴

⁴ นිරุช ตามศักดิ์, “Digital Economy : รู้ทัน เข้าใจ และนำไปใช้,” <http://www.most.go.th/main/th/166-knowledge/kuisci/4054-digital-economy->, สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2561.

1.3.3 แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนเกิดขึ้นจากการนำเอาแนวทางเศรษฐกิจชุมชนหรือแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ คำว่า “วิสาหกิจชุมชน” นั้นสามารถใช้คำว่า “ธุรกิจชุมชน” แทนได้ อันเนื่องมาจากว่าชุมชนไม่ใช่รัฐ ดังนั้นสถานประกอบการที่ชุมชนเป็นเจ้าของก็ต้องจัดว่าเป็นของภาคเอกชนเช่นเดียวกัน แต่ในความเป็นจริงแล้วถ้าหากใช้คำว่าธุรกิจนั้นก็หมายถึงการแสวงหากำไรเป็นที่ตั้ง แต่สถานประกอบการที่ชุมชนเป็นเจ้าของนั้นก็กลับมีแนวคิดที่เน้นการพึ่งพาอาศัยกันมากกว่าการแสวงหากำไร ดังนั้นจึงควรใช้คำว่า “วิสาหกิจชุมชน” เช่นเดียวกับ “รัฐวิสาหกิจ” ที่หลายคนรู้จัก โดยวิสาหกิจชุมชนนั้นจัดเป็นกลุ่มกิจกรรมของชุมชนที่ชุมชนคิดได้จากการเรียนรู้ไม่ใช่กิจกรรมเดี่ยว ๆ ที่ทำเพื่อมุ่งสู่ตลาดใหญ่ และไม่ใช่งานที่ซับซ้อนอะไร ล้วนแล้วแต่เป็นการทำกินทำใช้ทดแทนการซื้อจากตลาดได้ และเป็นการจัดการระบบการผลิตและบริโภคที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน เช่น การจัดการเรื่องข้าว หมู เห็ด เป็ด ไก่ ผัก ผลไม้ น้ำยาสระผม สบู่ น้ำยาล้างจาน หรืออื่น ๆ ที่ชุมชนทำได้เองโดยไม่ยุ่งยากนัก การทำกินทำใช้ทดแทนการซื้อเป็นการลดรายจ่ายและยังช่วยให้ระบบเศรษฐกิจใหญ่เข้มแข็งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการจัดระบบเศรษฐกิจใหม่ให้เป็นฐานที่เป็นจริงในชุมชน เพราะถ้าชุมชนเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ กระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเปรียบเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนเสาเข็มของตึกที่ทำให้ตึกมั่นคงแข็งแรงเศรษฐกิจของประเทศก็จะเข้มแข็งและอยู่ได้ ที่ผ่านมาระบบเศรษฐกิจในประเทศเปรียบเหมือนการสร้างตึกที่มีฐานแคบ ถ้าฐานไม่แข็งแรงตึกก็พังลงมา ดังนั้น วิสาหกิจชุมชนจึงมีความสำคัญในการสร้างฐานมั่นคงให้กับประเทศได้ โดยกระตุ้นเศรษฐกิจระดับรากหญ้าให้เข้มแข็งและกระจายโอกาสการประกอบอาชีพให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ และลดภาระค่าใช้จ่ายให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น

1) วิสาหกิจชุมชนกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน โดยนำเอาเศรษฐกิจศาสตร์ชุมชนหรือเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ยกตัวอย่างเช่น ในตำบลหนึ่งวิสาหกิจชุมชน 20-30 วิสาหกิจ และทำการผลิตเพื่อบริโภคในท้องถิ่น ลดการซื้อจากภายนอกได้ประมาณหนึ่งในสี่ วิสาหกิจชุมชนที่ตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานและวงจรชีวิตของชุมชนจะทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนระบบที่พึ่งพาตนเองได้ ชุมชนมีรายรับมากกว่ารายจ่ายผลิตอาหารและปัจจัยพื้นฐานได้เอง ถ้าไม่มีวิสาหกิจชุมชน ไม่มีเศรษฐกิจชุมชน ชุมชนก็ได้แต่รอรับความช่วยเหลือจากรัฐหรือจากภายนอก ต้องขึ้นอยู่กับคนอื่นพึ่งตนเองไม่ได้ กลายเป็นระบบอุปถัมภ์ที่ชุมชนต้องพึ่งพาคนอื่นตลอดไป ยกตัวอย่าง ตำบลไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ปลูกลำไยเป็นหลักและทำสวนผลไม้บ้าง มีรายได้จากการปลูกลำไยและสวนผลไม้ปีละประมาณ 100 ล้านบาท มีรายจ่ายประมาณ 200 ล้านบาท ทำให้อยู่ในวังวนของหนี้สินที่เพิ่มขึ้นทุกปี แต่วันนี้

ชาวบ้านเหล่านี้ได้เรียนรู้ ได้เข้าใจสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองดีขึ้น ได้รู้ว่าทำไมต้องเป็นหนี้มากขนาดนั้น จึงตัดสินใจทำแผนวิสาหกิจชุมชนจากที่ทำเริ่มต้น 2-3 อย่างมาเป็น 60 อย่างในปัจจุบัน มีการจัดระบบชุมชนใหม่โดยใช้ทุนของชุมชนให้มากที่สุด ทำให้เกิดระบบอาหารระบบของใช้ ระบบทุน ระบบการผลิต ระบบการจัดการการผลิตและระบบตลาดขึ้นมา โดยระบบต่าง ๆ เหล่านี้มีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น โรงงานยาง การเลี้ยงไก่ กบ ปลา การปลูกผัก สมุนไพร ยาสมุนไพร ปุ๋ย น้ำหมักชีวภาพ ทั้งนี้ยังไม่ได้รวมกับการท่องเที่ยวชุมชนและกิจกรรมด้านสุขภาพต่าง ๆ ซึ่งตำบลไม้เรียงกำลังพัฒนาเริ่มต้นมาพร้อม ๆ กัน เหล่านี้ถือว่าอยู่ในระบบและวิถีชุมชนที่พวกเขากำหนดเองและให้ชุมชนได้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา

2) เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

คำว่า “เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน” มีความหมายหลายอย่างตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนเพื่อประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในขณะที่ชาวบ้านทั่วไปและองค์กรพัฒนาเอกชนใช้คำนี้เพื่อหมายถึง องค์กรชุมชนต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันเป็นเครือข่าย แม้จะมีความหมายต่างกัน แต่เนื้อหาสำคัญอันเดียวกัน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนหรือองค์กรในท้องถิ่น ซึ่งเกิดขึ้นเพราะมีคนเชื่อมโยงเครือข่าย เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนนั้นมี 2 ประเภท คือ (1) เครือข่ายภายใน เป็นเครือข่ายที่มีการจัดการความสัมพันธ์ในระดับหมู่บ้าน ตำบล และ (2) เครือข่ายภายนอก เป็นเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์ในระดับอำเภอ จังหวัด ภาค แต่เนื่องจากระบบโครงสร้างสังคมสมัยใหม่ไม่ค่อยเอื้อให้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันเหมือนเมื่อก่อน คนในหมู่บ้านเดียวกันไปมาหาสู่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พึ่งพาอาศัยธรรมชาติ ไม่ต้องออกไปหาเงินไกล ๆ ทำให้คนใกล้ชิดกัน วันนี้สถานการณ์เปลี่ยนไป จำเป็นต้องมีคนเชื่อมคน เชื่อมองค์กร เพื่อให้ผู้คนมีความสัมพันธ์กันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเหมือนที่เคยทำในอดีตแต่ต่างกันในรูปแบบ ซึ่งต้องพัฒนาให้เหมาะสมต่อไป

เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนมีความสำคัญมาก ถ้ามีคนรวมกันตั้งเป็นองค์กรในชุมชนและเชื่อมโยงกันในตำบลหรือระหว่างตำบลก็จะเกิดพลัง ถ้ามีการจัดการที่ดีก็จะทำให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง เพราะจะมีการจัดการเรื่องการผลิต การบริโภค ใครจะผลิตอะไร จัดการอย่างไร ถ้ามีเครือข่ายกว้างก็จะทำให้จัดการการผลิตหลายอย่างได้คล่องตัว⁵

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาข้อมูลเฉพาะลวดลายผ้าของชาวม้งที่ใช้เทคนิควิธีการเขียนเทียน โดยการแยกกลุ่มลวดลาย แรงบันดาลใจของการสร้างสรรค์ลวดลาย เพื่อให้เกิดเป็นองค์ความรู้พื้นฐานในการนำไปต่อยอดในการพัฒนาหรือเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์

1.4.2 ขอบเขตด้านประชากร

⁵ อานันท์ ตะนัยศรี, “วิสาหกิจชุมชน,” 2555, [http:// ophbgo.blogspot.com/](http://ophbgo.blogspot.com/), สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2561.

ศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลหลักจากชาวบ้านที่สามารถเขียนลวดลายผ้าเขียนเทียน เพื่อข้อมูลด้านความหมาย และศึกษาจากกลุ่มผู้นำชุมชน ตัวแทนกลุ่มผู้ผลิตผ้าเขียนเทียน วัฒนธรรมชุมชน เพื่อสอบถามรูปแบบในการเพิ่มช่องทางการค้า

1.4.3 ขอบเขตด้านสถานที่ศึกษา

ชุมชนบ้านขุนห้วยแม่เปาใต้ ตำบลแม่เปา อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ศึกษา

1 เมษายน 2562 – 1 เมษายน 2563

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

1.5.1 ประชากร

ศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลหลักจากชาวบ้านที่สามารถเขียนลวดลายผ้าเขียนเทียน เพื่อข้อมูลด้านความหมาย และศึกษาจากกลุ่มผู้นำชุมชน ตัวแทนกลุ่มผู้ผลิตผ้าเขียนเทียน

1.5.2 วิธีการเลือกตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการกำหนดพื้นที่ศึกษาจากการลงพื้นที่พัฒนาโจทย์วิจัย ของทางสำนักวิชาสังคมศาสตร์ที่ได้มีการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อสืบค้นข้อมูล โดยเชิญตัวแทน จากชุมชนทั้งผู้นำหมู่บ้านและผู้นำกลุ่มต่าง ๆ มาเพื่อแสดงความคิดเห็นและความต้องการ ในการพัฒนาหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ และผู้วิจัยจึงลงพื้นที่ชุมชนเพื่อศึกษาบริบทและความเป็นไปได้ในการพัฒนาโครงการงานวิจัย

1.5.3 การเลือกพื้นที่ที่ศึกษา

จากการลงชุมชนเพื่อพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกันเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2561 ที่ชุมชนบ้านแม่เปา อำเภอยางชุมน้อย ของสำนักวิชาสังคมศาสตร์ ตัวแทนชุมชนได้ เสนอและบอกเล่าการทำงานรวมถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน ทำให้เล็งเห็นถึง ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน จากทุนทางสังคมที่มี โดยเฉพาะ ผ้าเขียนเทียนที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านขุนห้วยแม่เปาใต้

1.5.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แบบสำรวจบริบทชุมชน แผนที่ชุมชน ซึ่งเป็นแนวคำถามข้อมูลเบื้องต้น เกี่ยวกับบริบทชุมชนและพื้นที่ศึกษาโดยใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงของ ชุดข้อมูล ตามแนวคิดเครื่องมือ 7 ชิ้นในการเรียนรู้ชุมชน

2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

3) แบบตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

4) แผนที่ความคิดสำหรับการเผยแพร่ความรู้ให้กับชุมชน

1.5.5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ศึกษาจากเอกสาร แผนที่ หรือบันทึกที่เกี่ยวกับบริบทชุมชนและ ประวัติศาสตร์ของชุมชน

2) ลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อสำรวจสภาพภูมิศาสตร์ และความเป็นอยู่ของคนในชุมชน

3) สร้างเครื่องมือการวิจัย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสำรวจแหล่งภูมิวัฒนธรรม แผนที่วัฒนธรรม และให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

4) เก็บข้อมูลภาคสนามโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

5) วิเคราะห์ ประมวลผล และเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม

6) สรุปและรายงานผลการศึกษาศึกษาโดยการประมวลผลการสังเคราะห์ข้อมูลทั้งที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์จากพื้นที่ศึกษา

1.5.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

มีการสืบค้นและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับลวดลายผ้าเขียนเทียนของชาวม้ง โดยเฉพาะการตีความหรือแปลความข้อมูลในเชิงสืบค้นความหมายจากลวดลาย และจัดทำฐานข้อมูลที่ปรากฏบนลายผ้าเขียนเทียนชาวม้ง แล้วจึงนำข้อมูลมาจัดทำคู่มือแบบลวดลายผ้าเขียนเทียนชาวม้ง และฐานข้อมูลดิจิทัลเพื่อเพิ่มช่องทางการค้าให้กับชุมชนบ้านขุนห้วยแม่เปาใต้ ตำบลแม่เปา อำเภอกงหรา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.6 ประโยชน์ที่จะได้รับ

1.6.1 ทำให้ได้ฐานข้อมูลในรูปแบบของเอกสารและออนไลน์เพื่อเผยแพร่ลวดลายผ้าเขียนเทียนชาวม้ง

1.6.2 ทำให้สาธารณะได้รับองค์ความรู้ทางด้านภูมิปัญญาของลวดลายผ้าเขียนเทียนเทียนชาวม้งและนำไปต่อยอดเป็นทุนทางความรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

1.6.3 ทำให้เกิดการขยายสินค้าผ่านช่องทางขายแบบออนไลน์เพื่อเป็นช่องทางในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

2. ผลการวิจัย

2.1 กิจกรรมภายใต้แผนงานวิจัยการศึกษาและส่งเสริมเอกลักษณ์ลวดลายผ้าเขียนเทียนชาวม้งสู่การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน ตำบลแม่เปา อำเภอกงหรา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.1.1 กิจกรรมอบรมการส่งเสริมช่องทางการตลาดผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล

การดำเนินการตามแผนการดำเนินการวิจัยได้มีการจัดอบรมเพื่อสอนให้ชาวบ้านที่ผลิตสินค้าจากผ้าเขียนเทียนสามารถเพิ่มช่องทางการตลาดในสื่อออนไลน์ได้ ซึ่งจัดในวันที่ 25 ตุลาคม 2562 ณ สำนักวิชาสังคมศาสตร์ โดยลักษณะของกิจกรรมเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการให้สามารถนำไปใช้ได้จริง

ภาพ 1 การจัดกิจกรรมอบรม
การส่งเสริมช่องทางการตลาดผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล

ที่มา: ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2562 ณ สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เชียงราย

2.1.2 ลงพื้นที่เก็บข้อมูล จัดทำสื่อมัลติมีเดียเพื่อคืนข้อมูลสู่ชุมชน

ในวันที่ 5 และ 24 มีนาคม 2563 คณะวิจัยได้มีการลงพื้นที่ในชุมชนเพื่อ
เก็บข้อมูล เพื่อนำข้อมูลจัดทำสื่อมัลติมีเดียสำหรับใช้ในเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชน

ภาพ 2 คณะวิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลเพื่อจัดทำสื่อมัลติมีเดีย

ที่มา: ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2563 ณ บ้านขุนห้วยแม่เปาใต้ ตำบลแม่เปา อำเภอยาง
ราย จังหวัดเชียงราย

2.2 เอกลักษณะลวดลายผ้าเขียนเทียนขามัง

2.2.1 ผ้าเขียนเทียนกับวิถีชุมชนม้งบ้านขุนห้วยแม่เปาใต้

กลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่อาศัยอยู่ที่บ้านขุนห้วยแม่เปาใต้ที่มีความสามารถเขียนผ้าส่วนใหญ่เป็นวัยกลางคนและกลุ่มผู้สูงอายุที่อยู่ในหมู่บ้าน สามารถเขียนลวดลายได้อย่างชำนาญจะใช้เวลาว่างจากการทำไร่ หรือหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว โดยมีช่วงระยะเวลาตั้งแต่หลังปีใหม่ คือ ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ – มีนาคม ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่อยู่บริเวณบ้านแม่เปานั้น จะทำไร่ข้าวโพดและเพาะปลูกมะม่วงร่วมด้วย โดยใช้พื้นที่บริเวณลานบ้านใกล้ ๆ กับเตาไฟ หรือ บริเวณที่สามารถก่อไฟได้ เช่น บริเวณที่เก็บฟืน ใช้เป็นพื้นที่ในการทำงาน เพราะเขียนผ้าจะต้องใช้ไฟในการต้มเทียน ซึ่งต้องเป็นอุณหภูมิที่เหมาะสม เนื่องจากการทำผ้าเขียนเทียนต้องมีเทคนิคและความชำนาญ ประณีต และมีความสม่ำเสมอของความร้อนของเทียนตลอดเวลา หากใช้ความร้อนมากเกินไป สามารถทำผ้าทะลุได้ ขณะเดียวกัน หากเทียนมีความเย็นเกินไป เทียนจะเกาะผ้าและเขียนลวดลายไม่ติด ด้วยเหตุผลดังที่กล่าว การเขียนต้องจึงต้องใช้ระยะเวลานานในการผลิตชิ้นงาน ประกอบกับต้องอาศัยเทคนิคด้านการวางมือและการวาดเทียน ซึ่งจะต้องสะสมประสบการณ์ ความชำนาญในการเขียน หลังจากเขียนเทียนเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะนำผ้าไปย้อมสีคราม ซึ่งการย้อมในแต่ละครั้ง จะสะสมผ้าให้ได้จำนวนหนึ่งเสียก่อน จากการสัมภาษณ์พบว่า ในการย้อมแต่ละครั้งจะย้อมผ้าไม่ต่ำกว่าครั้งละ 10 ผืน นอกจากนี้ เทียนที่ผ่านการต้มแล้ว สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำในกระบวนการผลิต

การวาดลวดลายเกิดจากจินตนาการของผู้เขียน เช่น ลายท้องฟ้า ลายเมฆ ลายตัด ลายข้าวโพด สามารถจำแนกได้ 3 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) แบบเหลี่ยม 2) แบบแหลม และ 3) ลวดลายในจินตนาการ การออกแบบและการเขียนลาย เป็นความชำนาญและมีมือผู้สูงอายุในชุมชน ในลักษณะเขียนมือตัวดัดปากกาเขียนเทียน ลวดลายของผ้าเขียนเทียนยังสะท้อนสภาพลักษณะบริบทสังคมขามัง เช่น ลวดลายกำแพง เพราะสมัยก่อนมีการสู้รบ การเขียนลวดลายกำแพง มีลักษณะขอบรั้วของบ้าน จึงเป็นการสะท้อนถึงการป้องกันสิ่งไม่ดีเข้ามาในบ้าน รูปแบบการวาดเทียนนั้นจะนิยมเขียนเป็นแบบซ้ำ ๆ เช่น กากบาท ตาราง สีเหลี่ยม ขดหอย วงกลม ตามความถนัดของผู้เขียน

กลุ่มคนรุ่นใหม่จะเรียนรู้การเขียนลวดลายจากต้นแบบของผ้าเขียนเทียน และยังมีการประยุกต์การทำลวดลายผ้า ให้รวดเร็วเพื่อเอื้อต่อการขายเชิงพาณิชย์ ในลักษณะปากกาเขียนเทียน 1 ด้าม สามารถผลิตลายพร้อมกัน 6 เส้น ขณะที่ในอดีต ปากกาเขียนเทียน 1 ด้ามจะเขียนลวดลายได้เพียง 1 เส้นเพียงเท่านั้น รวมถึงผู้หญิงม้งวัยรุ่นจะนิยมปักผ้าและใช้แม่พิมพ์ให้สามารถ ปั้นลาย หรือกดลายลงบนผ้าได้อย่างรวดเร็วมากกว่าการวาดเทียน แต่หากสังเกตจะเห็นถึงความไม่เป็นธรรมชาติ ซึ่งแตกต่างจากการเขียนมือที่มีความเป็นธรรมชาติ ละเอียดและประณีต ซึ่งกลุ่มผู้มียากำลังซื้อจะนิยมซื้อผ้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ใช้ฝีมือจากการวาดมากกว่าการปักลาย

2.2.2 กลุ่มผ้าเขียนเทียนชาวม้ง ตำบลแม่เปา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย

กลุ่มผ้าเขียนเทียนม้งตำบลแม่เปา เกิดจากการรวมกลุ่มของกลุ่มสตรีกลุ่มผู้สูงอายุ ในหมู่บ้านขุนห้วยแม่เปาได้ ในขณะนั้นมีการรวมกลุ่มกันมากกว่า 40 คน ซึ่งการรวมกลุ่มอย่างเป็นรูปธรรม เกิดขึ้นเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2558 ภายใต้การสนับสนุน จากนายภูเบศร์ จุลยานนท์ ซึ่งในขณะนั้น ดำรงตำแหน่งเป็นนายอำเภอพญาเม็งราย ที่เห็นความสำคัญและความสวยงามของผ้าเขียนเทียน จึงได้สนับสนุนทั้งวัสดุและอุปกรณ์ เช่น จักรเย็บผ้า และวิทยากร ที่มีความรู้มาอบรมให้กับกลุ่ม และส่งเสริมการนำผลงานและผลิตภัณฑ์ไปนำเสนอในสถานที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากผ้าเขียนเทียนของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านขุนแม่เปาได้ เป็นที่รู้จักของกลุ่มคนภายนอก

นางเรวดี แซ่เฮง ปัจจุบัน อายุ 39 ปี ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าเขียนเทียนม้ง ได้เล่าถึงการส่งเสริมการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนผ้าเขียนเทียนม้ง มีจุดเริ่มต้นโครงการรัฐบาล “งบประมาณประชารัฐ 2559” ภายใต้การส่งเสริมในครั้งนั้น ชาวบ้านในชุมชนได้ผ้า ปากกาเขียนเทียนและสีผึ้ง โดยจ้างคนในชุมชนและจัดสรรแก่บุคคลในชุมชนที่สนใจประกอบอาชีพผ้าเขียนเทียนม้ง นอกจากนี้โครงการหมู่บ้าน นวัตกรรม ได้ส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการจัดซื้อจักรเย็บผ้า จำนวน 8 ตัว แก่กลุ่มผ้าเขียนเทียนม้ง

ต่อมา ในปีพ.ศ. 2560 นักศึกษาวิชาแพชชั่นดีไซน์ สาขานวัตกรรมการออกแบบ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ ผ้าเขียนเทียนชาวม้ง ในการจัดทำ สารนิพนธ์และออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋า เครื่องแต่งกายและการออกแบบตราสินค้า โดยใช้ชื่อว่า “TaPaya” และใช้เป็นตราสินค้ามาจนถึงปัจจุบัน

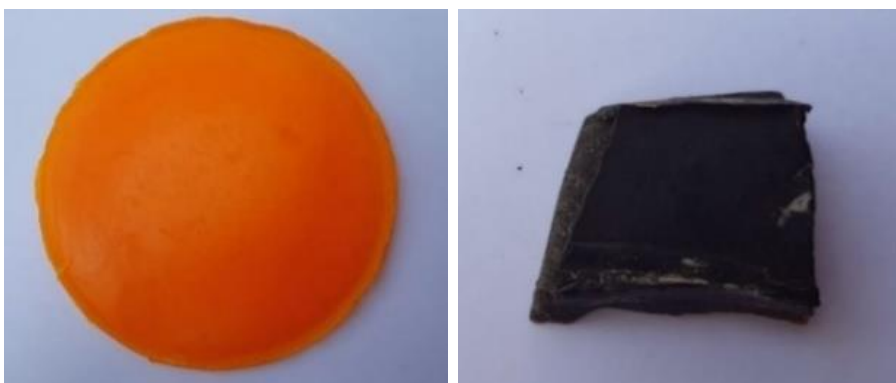
ในปี พ.ศ. 2561 จังหวัดเชียงรายได้ดำเนินการตามโครงการ โอทอปนวัตกรรม เพื่อส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวและอบรบอาชีพตามทางเลือกและความต้องการของชุมชน ซึ่งกลุ่มบ้านขุนห้วยแม่เปาได้ เป็นหมู่บ้านเป้าหมายในการจัดทำท่องเที่ยวชุมชน โอทอปนวัตกรรม และได้รับการสนับสนุนการอบรมด้านอาชีพดั้งเดิมในชุมชน โดยกลุ่มบ้านขุนห้วยแม่เปาได้รับการสนับสนุนด้านการอบรมให้ความรู้

ต่อมา สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ได้เข้ามาช่วยส่งเสริมการตัดเย็บกระเป๋า โดยจัดสรรงบประมาณ จำนวน 10,000 บาท และวิทยากรมาสอนกระบวนการตัดเย็บกระเป๋าผ้า ซึ่งมีผู้เข้าร่วมอบรม จำนวน 40 คน และส่งเสริมแนวทางการทำผลิตภัณฑ์ให้กับกลุ่มวิสาหกิจภายในชุมชน เป็นผลให้เกิดการพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่มีรูปลักษณ์ทันสมัยมากขึ้น ในรูปแบบแบบกระเป๋าสากล และมีความทันสมัยมากขึ้น

ปัจจุบัน สมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าเขียนเทียนม้ง ประกอบด้วย กลุ่มตัดเย็บ จำนวน 20 คน เขียนเทียน 20 คน และมีสมาชิกที่เป็นหลักในการตัดเย็บกระเป๋า จำนวน 8 คน ภายใต้โครงสร้างการบริหารงานกลุ่ม มีทีมงานทำหน้าที่หลัก 3 คน โดยนางเรวดี แซ่

เฮง ประธานกลุ่มฯ และเป็นผู้จัดการเรื่องการสำรองสินค้า (stock) และรับงาน (order) จากลูกค้า และคุณวรรณ สมาชิกภายในกลุ่ม ทำหน้าที่รับผิดชอบตัดเย็บสินค้า อย่งไรก็ดี ทางกลุ่มมีการจัดการในเรื่องของระบบการทำงาน ในเรื่องการตัดเย็บกระเป๋าและผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ของกลุ่ม โดยแบ่งเป็นรอบ เรียงตามวัน เพราะสมาชิกทุกคนต้องช่วยกัน เพราะในท้ายที่สุดแล้ว ผลิตภัณฑ์จะเป็นของกลุ่มผ้าเขียนเทียนฯ และส่วนค่าตัดเย็บจะเป็นค่าแรงของสมาชิกแต่ละคน เช่น ราคาซื้อขายของกระเป๋ามีราคา ตั้งแต่ 300-500 บาท กระเป๋าทุกใบจะมีเจ้าของที่ทำ หากขายได้คนที่ทำกระเป๋าจะได้เงินส่วนแบ่งค่าทำกระเป๋าใบละ 300 บาท และ 50 บาท จะให้คนที่ไปขาย เพื่อใช้เป็นค่าอาหาร ค่าน้ำมันและค่าเดินทาง

2.2.3 อุปกรณ์ที่ใช้สำหรับเขียนเทียน

ภาพ 3 แผ่นเทียนและก้อนเทียนสีครามที่ได้จากการต้มเทียน

ที่มา: ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2563 ณ บ้านขุนห้วยแม่เปาใต้ ตำบลแม่เปา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย

ภาพ 4 ดินสอเขียนเทียน

ที่มา: ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2563 ณ บ้านขุนห้วยแม่เปาใต้ ตำบลแม่เปา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย

ภาพ 5 หม้อต้มเทียนและผ้าฝ้ายสำหรับเขียนเทียน

ที่มา: ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2563 ณ บ้านขุนห้วยแม่เปาใต้ ตำบลแม่เปา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย

2.2.4 ลวดลายของผ้าเขียนเทียน

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาลวดลายผ้าเขียนเทียนชาวมังฆุมชนขุนห้วยแม่เปาใต้ พบว่าลวดลายผ้าเขียนเทียนเกิดจากความรู้และจินตนาการของผู้เขียนแต่ละคนในการประกอบลวดลายเป็นรูปทรงต่าง ๆ บนผืนผ้าที่สะท้อนธรรมชาติและสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต โดยทักษะการเขียนเทียนเกิดจากการฝึกหัดเขียนและปักผ้าแบบชาวมังซึ่งมีพื้นฐานของลายผ้าแบบลวดลายเรขาคณิตหลากหลายรูปทรง โดยเป็นลวดลายที่สืบทอดในครอบครัวจนกลายเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของผู้หญิงมัง ซึ่งไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร แต่เป็นการสืบทอดผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของผู้หญิง ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาลวดลายผ้าเขียนเทียนที่เป็นลายทรงเรขาคณิตพื้นฐาน และมีชื่อเรียกเป็นภาษามังบางชื่อมีความหมายของลวดลาย แต่ในบางลวดลายเป็นการเรียกชื่อตามเทคนิคการเขียน รายละเอียดดังนี้

ตาราง 1 ตารางลวดลายผ้าเขียนเทียน⁶ จำแนกตามชื่อเรียกและความหมาย

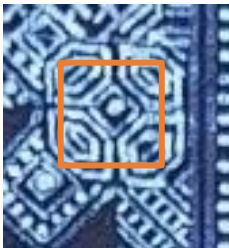
ลวดลายผ้าเขียนเทียน	ชื่อเรียกและความหมาย
	หนึ่งก้าลู่ (ลายตีนไก่ใหญ่) ตามความเชื่อของชาวมังกากบาทเป็นเครื่องหมายสำหรับปกป้องให้แคล้วคลาดจากผีร้ายและโรคภัยไข้เจ็บ

⁶ ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2563 ณ บ้านขุนห้วยแม่เปาใต้ ตำบลแม่เปา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย

ตาราง 1 (ต่อ)

ลวดลายผ้าเขียนเทียน	ชื่อเรียกและความหมาย
	อี่จายซื่อเจ้า คือการวาดสามเหลี่ยมเรียงไปในแนวทางเดียวกัน
	ลายอี่เจ้ หรือลายก้นหอย เป็นลวดลายที่ต้องใช้ทักษะในการเขียนและทำยาก ผู้หญิงม้งที่ยังไม่เชี่ยวชาญในการเขียนเทียนจะไม่สร้างลวดลายนี้ลงในลวดลายผ้า
	อี่เจ้อี่จ้าว เป็นชื่อเรียกของรูปทรงที่เกิดจากการนำลายอี่เจ้หรือลายก้นหอยมาวาดประกอบกันเป็นลวดลายใหญ่คล้ายกากบาท
	ลายปังเต้า หรือดอกฟักทอง เป็นลวดลายขนาดเล็กที่เติมลงในลายผ้าเพื่อให้มีลวดลายเต็มผืน
	ลายจื่อเลา เป็นลายผ้าที่เกิดจากการเว้นช่องว่างสำหรับปักผ้าให้เกิดสีสันแล้วลวดลายที่สวยงาม มีลักษณะเป็นเส้นซิกแซก

ตาราง 1 (ต่อ)

ลวดลายผ้าเขียนเทียน	ชื่อเรียกและความหมาย
	ลายจั่วแหลม เป็นลวดลายที่เกิดจากการสร้างลายจื่อเลา
	ลายซ่อ เป็นลวดลายเรขาคณิตทรงสามเหลี่ยมกลับหัว กลับหางสลับไปมา
	ลายบรียซ่อ ลายเรขาคณิตรูปทรงสามเหลี่ยมที่วาด ติดต่อกันแบบกลับไปกลับมาทำให้เกิดลวดลาย ที่ใหญ่ขึ้น
	ลายบรียสี่จั่ว ลายเรขาคณิตรูปทรงสามเหลี่ยมโดยวาดเรียง ให้เป็นไปตามแนวเดียวกัน
	ลายขอมวนเจ หรือลายตาปลา ลายเรขาคณิตรูปทรงสี่เหลี่ยมมีจุดตรงกลาง เป็นลวดลายที่เติมในช่องว่างเพื่อให้มีความ สวยงาม

2.3 การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนจากตลาดผ้าเขียนเทียนชาวม้งผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล

2.3.1 ผลิตภัณฑ์จากผ้าเขียนเทียน

ผลิตภัณฑ์จากผ้าเขียนเทียนของกลุ่มผ้าเขียนเทียนม้งฯ ได้แก่ กระเป๋า เสื้อ กระโปรง ปัจจุบันกระเป๋าผ้าม้งกำลังเป็นที่นิยม เพราะได้รับการออกแบบให้มีรูปแบบและลักษณะการใช้สอยที่เหมาะสมของกลุ่มผู้ใช้ และมีคุณภาพที่เหมาะสมกับราคาของผลิตภัณฑ์

สมาชิกในกลุ่มผ้าเขียนเทียนม้ง มีบุคลากรที่สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยอาชีวศึกษา ซึ่งมีความรู้ความสามารถในการออกแบบผลิตภัณฑ์และเสริมแต่งตลาดต่าง ๆ ทำให้มีกลุ่มลูกค้าที่มีความต้องการกระเป๋าที่มีลักษณะเฉพาะ ทำให้กลุ่มผ้าเขียนเทียนสามารถผลิตกระเป๋าตามความต้องการของกลุ่มลูกค้าได้ ซึ่งมีราคาตั้งแต่ราคาหลักร้อยบาทถึงราคาสูงหลักพันบาทขึ้นไป ซึ่งกลุ่มผู้ซื้อและผู้นิยมใช้ผลิตภัณฑ์จากผ้าม้ง เป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อสินค้าคือ กลุ่มข้าราชการทหาร ข้าราชการผู้ใหญ่ กลุ่มข้าราชการทหาร กลุ่มภรรยาของข้าราชการทหาร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้ซื้อจากภาคกลาง

นอกจากนี้ กลุ่มผ้าผู้ผลิตกระเป๋า ได้พัฒนาและยกระดับให้ผ้าเขียนเทียนมีความหรูหรา น่าใช้ หรือประธานกลุ่มเรียกว่า “กระเป๋าคุณนาย” การเสริมรูปแบบกระเป๋า หุกล้อง ส่วนประกอบต่าง ๆ ที่มีคุณภาพ ซึ่งเมื่อประกอบกันแล้ว ทำให้สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับกระเป๋าของกลุ่มได้มากขึ้น

2.3.2 การตลาดของกลุ่มวิสาหกิจผ้าเขียนเทียนม้ง

กลุ่มผ้าเขียนเทียนม้ง มีโอกาสมาขายผลิตภัณฑ์ผ้าเขียนเทียน ในสิงห์ปาร์ค เชียงราย ตั้งแต่ช่วงเทศกาลงานบอลลูนานาชาติ 2019 ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 โดยทางสิงห์ปาร์คเชียงรายให้ข้อเสนอกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าเขียนเทียนม้ง สามารถมาเข้ามาขายสินค้า ในบริเวณจุดแสดงบ้านชาติพันธุ์ ในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ แต่มีเงื่อนไขต้องสวมใส่ชุดชาติพันธุ์ระหว่างการขายสินค้า ก่อนหน้านี้ สิงห์ปาร์คได้ประสานไปยังศูนย์พัฒนาสงเคราะห์ชนเผ่าแม่อิงและอนุเคราะห์งบประมาณส่งเสริม จำนวน 10,000 บาท ในการจัดแสดงบ้านชาติพันธุ์ ปัจจุบันมี จำนวน 5 กลุ่มชาติพันธุ์ เข้ามาขายสินค้าในบริเวณจุดแสดงบ้านชาติพันธุ์ ประกอบด้วย ม้ง เมี่ยน อาข่า ไทลื้อและลาหู่

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าเขียนเทียนม้ง มีช่องทางการขายสินค้าอีกช่องทางหนึ่ง คือ การขายสินค้าทางโซเชียลมีเดีย (เฟซบุ๊ก) หรือ รับผิดชอบต่อสินค้าผ่านไลน์ โดยใช้ชื่อ Rawadee Seaheng โดยได้ทำการนำเสนอสินค้าและประชาสัมพันธ์ บนหน้าฟีด (News feed) ของเฟซบุ๊กตนเอง อย่างไรก็ตาม การทำการขายดังกล่าวจะมีการประชาสัมพันธ์ แต่ขายสินค้าเป็นไปลักษณะไม่ต่อเนื่อง ขณะที่บางครั้งจะมีโพสต์สินค้าขายอยู่บ้าง ซึ่งทั้งระยะเวลาในการโพสต์เป็นระยะเวลานาน จึงเป็นที่มาของความต้องการในการเพิ่ม

ช่องทางการตลาดที่เป็นมาตรฐานของกลุ่มและเป็นประโยชน์ต่อวิสาหกิจชุมชนผ้าเขียนเทียนม้ง

ภาพ 6 บริเวณจุดแสดงบ้านชาติพันธุ์

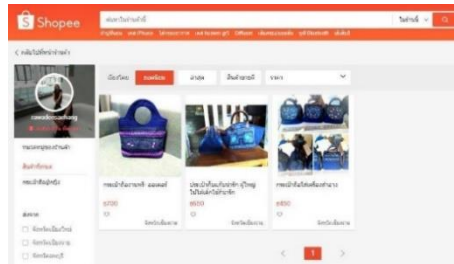
ที่มา: ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2563 ณ สิงห์ปาร์คเชียงราย

2.3.3 การส่งเสริมช่องทางการตลาด

ก่อนอบรม ทางกลุ่มยังไม่มีความรู้เรื่องการสร้างเพจขายสินค้าออนไลน์ผ่านช่องทางเฟสบุ๊ก รวมทั้งหลักการที่จะทำให้เพจสินค้ามีกิจกรรมเคลื่อนไหว เช่น การนำเสนอสินค้า การแนะนำผลิตภัณฑ์ กิจกรรมเหล่านี้ มีผลต่อการสร้างความน่าเชื่อถือของผู้ซื้อ นอกจากนี้ ยังได้เรียนรู้ การเพิ่มรายละเอียดการติดต่อของกลุ่มฯ การโปรโมทเพจ (การซื้อโฆษณา) ระบบการตอบรับอัตโนมัติของเพจ เป็นต้น รวมทั้ง มารยาทการขายสินค้าบนสื่อออนไลน์ อาทิ การโพสต์นำเสนอสินค้าในกลุ่มสาธารณะ

ปัจจุบัน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีการสั่งซื้อสินค้าเป็นจำนวนมาก จากช่องทางการขายออนไลน์แต่ประสบปัญหา ด้านการจัดการภายในของกลุ่ม เนื่องจาก สมาชิกในกลุ่มมีภาระจากงานประจำ เช่น การทำไร่ ทำสวน และการเลี้ยงสุกร ประกอบกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีการออกบูธแสดงสินค้า อยู่บ่อยครั้งในหลาย ๆ พื้นที่ เช่น ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ศูนย์แสดงสินค้าอิมแพคเมืองทองธานี งานแสดงสินค้า โอท็อปจังหวัดต่าง ๆ เป็นต้น จึงเป็นเหตุให้มีข้อจำกัดในการผลิตสินค้าตามคำสั่งซื้อจำนวนมาก นอกจากนั้น การผลิตสินค้าเป็นจำนวนมากทำให้สมาชิกกลุ่มมีความต้องการในการตัดเย็บตามคำสั่งซื้อสินค้า (Order) ส่งผลให้มีผลการพบต่อการบริหารจัดการ เนื่องจาก สมาชิกในกลุ่มบางส่วนไม่ต้องการตัดเย็บเพื่อสินค้าเพราะต้องมีความปราณีต และละเอียด และมีการตรวจสอบสินค้าอย่างมีมาตรฐาน (Quality Control) ในขณะที่การตัดเย็บตามคำสั่งซื้อนั้นจะได้เงินรวดเร็วกว่าและขั้นตอนในการตรวจสอบไม่ยุ่งยาก

ในอนาคตทางกลุ่มฯ มีความต้องการที่จะดำเนินการทำให้เพจมีความเป็นมาตรฐาน สวยงามและเข้าถึงได้ง่ายมากกว่านี้ รวมถึงมีการจ้างพนักงานประจำ ทำหน้าที่ดูแล เพจสินค้า ในการรับคำสั่งซื้อสินค้า รวมถึงการทำให้เพจมีกิจกรรมการเคลื่อนไหว อย่างสม่ำเสมอ รวมถึงสามารถขายของหน้าร้านให้เหมาะสมมากขึ้น

ภาพ 7 ช่องทางการขายบนแอปพลิเคชัน Shopee

ที่มา: Print Screen เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2563

ภาพ 8 ช่องทางการขายบนเฟซบุ๊ก

ที่มา: Print Screen เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2563

2.5 การเผยแพร่รูปแบบสื่อออนไลน์เพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ

การเผยแพร่ข้อมูลงานวิจัยฉบับนี้ได้นำเสนอรูปแบบสื่อมัลติมีเดียที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกลุ่มผ้าเย็บเทียนบ้านขุนห้วยแม่เปา ขั้นตอนการทำรวมถึงเอกลักษณ์ลวดลายบนผ้าเย็บเทียน ซึ่งสื่อมัลติมีเดียนี้ได้เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ของสำนักวิชาสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่นและแก่สาธารณะ ซึ่งสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย

2.6 การคืนข้อมูลสู่ชุมชน

การคืนข้อมูลสู่ชุมชนนั้นนอกจากจะเผยแพร่ในรูปแบบของสื่อออนไลน์แล้วจะมีการเผยแพร่ในรูปแบบของเอกสารสิ่งพิมพ์ที่ถอดองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย ซึ่งในพื้นที่ตำบลแม่เปา อำเภอพญาเม็งรายนี้มีโครงการวิจัยที่อยู่ภายใต้สำนักวิชาสังคมศาสตร์ที่มีความหลากหลาย โดยเนื้อหาในเอกสารจะเป็นการหลอมรวมองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยในพื้นที่ศึกษา

3. สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

3.1 สรุป

การดำเนินแผนงานวิจัยเรื่อง การส่งเสริมเอกลักษณ์ลวดลายผ้าเขียนเทียนชาวม้งสู่การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน ตำบลแม่เปา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีโครงการวิจัยภายใต้แผน 2 เรื่องด้วยกัน คือ การศึกษาเอกลักษณ์ลวดลายผ้าเขียนเทียนชาวม้งสู่การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน ตำบลแม่เปา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย และการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนจากลวดลายผ้าเขียนเทียนชาวม้งผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าเขียนเทียนม้ง บ้านขุนห้วยแม่เปา ตำบลแม่เปา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อ เพื่อ (1) ศึกษาตีความความหมายจากสัญลักษณ์ที่ปรากฏบนลายผ้าเขียนเทียนชาวม้งบ้านขุนห้วยแม่เปาได้ ตำบลแม่เปา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย (2) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างคุณค่าของหัตถกรรมผ้าเขียนเทียนให้มีความสอดคล้องกับช่องทางการค้าในปัจจุบันของชาวม้ง และ 3) เพื่อศึกษาวิธีการวางระบบและการจัดการข้อมูลผลิตภัณฑ์อันเกี่ยวข้องกับเอกลักษณ์ของฝีมือช่างในเชิงปัจเจก

จากการดำเนินการวิจัยสามารถตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เกี่ยวกับการตีความความหมายจากสัญลักษณ์ที่ปรากฏบนลายผ้าเขียนเทียนชาวม้งบ้านขุนห้วยแม่เปาได้ ตำบลแม่เปา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย ได้คือ ลวดลายผ้าเขียนเทียนเกิดจากความรู้และจินตนาการของผู้เขียนแต่ละคนในการประกอบลวดลายเป็นรูปทรงต่าง ๆ บนผืนผ้าที่สะท้อนธรรมชาติและสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต โดยทักษะการเขียนเทียนเกิดจากการฝึกหัดเขียนและปักผ้าแบบชาวม้งซึ่งมีพื้นฐานของลายผ้าแบบลวดลายเรขาคณิตหลากหลายรูปทรง โดยเป็นลวดลายที่สืบทอดในครอบครัวจนกลายเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของผู้หญิงม้ง ซึ่งไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร แต่เป็นการสืบทอดผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของผู้หญิง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาลวดลายผ้าเขียนเทียนที่เป็นลายทรงเรขาคณิตพื้นฐาน และมีชื่อเรียกเป็นภาษาม้งบางชื่อมีความหมายของลวดลาย แต่ในบางลวดลายเป็นการเรียกชื่อตามเทคนิคการเขียน ดังนั้นความหมายของลวดลายจึงน่าจะขึ้นอยู่กับจินตนาการและความสัมพันธ์กับธรรมชาติ แต่ความหมายในเชิงสัญลักษณ์และความเชื่อจะปรากฏอยู่ในกรรมวิธีของการทำผ้าเขียนเทียนมากกว่า ดังจะเห็นได้ว่าการเขียน

ลวดลายนั้นจะเหมือนกับเป็นลายเซ็น ผู้เขียนในหมู่บ้านจะสามารถแยกได้ว่าเป็นฝีมือของใคร ใครเขียนลายยากได้ ก็จะได้รับยกย่อง และการเขียนมารดาจะเป็นผู้ทำให้ลูกสาว ดังนั้นจึงเสมือนเป็นการอวดฝีมือกันในชุมชนว่าผ้าเขียนเทียนของใครสวยงามมากกว่ากัน

เมื่อได้ศึกษาลวดลายของผ้าเขียนเทียนแล้วจึงนำข้อมูลเหล่านี้ไปขายสินค้าในระบบออนไลน์ ซึ่งตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เป็นกระบวนการสร้างคุณค่าของหัตถกรรมผ้าเขียนเทียนให้มีความสอดคล้องกับช่องทางการค้าในปัจจุบันของชาวม้ง โดย เริ่มต้นจากการอบรมทั้งการขายสินค้าผ่านแอปพลิเคชันช้อปปี้ หรือ เฟซบุ๊กแฟนเพจ ซึ่งถือว่าเป็นการเพิ่มช่องทางได้ แต่ทั้งนี้ต้องมีสินค้าขายอย่างสม่ำเสมอ แต่ผลิตภัณฑ์จากผ้าเขียนเทียนนั้น เนื่องจากเป็นงานฝีมือ และบางครั้งชาวบ้านมีภาระต้องไปทำสวน ทำนา หรือผลิตตามที่มีผู้สั่งจำนวนมาก ๆ จึงทำให้สินค้าขายในระบบออนไลน์ไม่ค่อยสม่ำเสมอ

จากฐานข้อมูลลวดลายนำไปสู่การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ และนำมาต่อยอดตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ศึกษาวิธีการวางระบบและการจัดการข้อมูลผลิตภัณฑ์ โดยมีการจัดทำคลิปขั้นตอนการทำผ้าเขียนเทียน และจัดทำเอกสารเพื่อเผยแพร่ในเว็บไซต์ของสำนักวิชา สังคมศาสตร์เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่นและแก่สาธารณะ ซึ่งสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย

3.2 อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่มีการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ผ้าเขียนเทียนของชุมชนชาวม้งโดยการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่นกระเป๋า พวงกุญแจ เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาและสอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานของวัฒนธรรมชุมชน⁷ โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีอยู่แล้วนำมาทำให้เกิดรายได้ รวมถึงสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาฐานของวัฒนธรรมชุมชน ที่มีการร่วมกันพัฒนาระหว่างรัฐ นักวิชาการ และชุมชน และยังทำให้เกิดพลังชุมชน ซึ่งพิจารณาได้จากการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อผลิตผ้าเขียนเทียน และตัดเย็บเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ขึ้น และได้รับการส่งเสริมจนเป็นผลิตภัณฑ์ประจำตำบลที่สามารถนำไปขายและเป็นที่ยอมรับในท้องตลาดได้

การนำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มช่องทางจำหน่ายให้กับผลิตภัณฑ์จากผ้าเขียนเทียน สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัล⁸ คือ การขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ โดยการนำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตมวลรวมของประเทศให้ทันกับโลกในยุคปัจจุบัน โดยการศึกษาในครั้งนี้เป็นลักษณะของเศรษฐกิจบนพื้นฐานของความรู้ กล่าวคือการนำเอาทุนทางวัฒนธรรมที่มีในชุมชนมาขายในระบบออนไลน์

การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนผ้าเขียนเทียนของตำบลแม่เปานี้ขึ้นมานั้นสอดคล้องกับแนวคิดวิสาหกิจชุมชน⁹ คือ กลุ่มกิจกรรมของชุมชนที่ชุมชนคิดได้จากการเรียนรู้ ไม่ใช่

⁷ อานันท์ กาญจนพันธุ์, *พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร : กระบวนทัศน์และนโยบาย*.

⁸ นิรุช ตามศักดิ์, *Digital Economy : รู้ทัน เข้าใจ และนำไปใช้*.

⁹ อานันท์ ตะนัยศรี, *วิสาหกิจชุมชน*.

กิจกรรมเดียว ๆ ที่ทำเพื่อมุ่งสู่ตลาดใหญ่ ซึ่งสามารถนำผลิตภัณฑ์จากผ้าเขียนเทียนไปจัดจำหน่ายเพื่อช่วยในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน กล่าวคือ ชาวบ้านใช้เวลาที่ว่างเว้นจากงานหลักมาทำผ้าเขียนเทียนจึงทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น และช่วยทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

3.3 ข้อเสนอแนะ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าเขียนเทียนม้งฯ ควรที่จะดำเนินการทำให้เฟซบุ๊กแฟนเพจมีความเป็นมาตรฐาน สวยงามและเข้าถึงได้ง่ายมากขึ้น รวมถึงเจ้าหน้าที่ดูแลเพจสินค้า ในการรับคำสั่งซื้อสินค้า รวมถึงการทำให้เพจมีกิจกรรมการเคลื่อนไหวอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงสามารถขายของหน้าร้านให้เหมาะสมมากขึ้น และควรมีการส่งเสริมทักษะการเว็บไซต์เชิงธุรกิจสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าเขียนเทียนม้ง

บรรณานุกรม

- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนา สำนักงานจังหวัดเชียงราย. “สรุปข้อมูล
แผนพัฒนาจังหวัดเชียงราย.” http://www.chiangrai.net/cpwp/?wpfb_dl=318. สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2561.
- ชูศักดิ์ วิทยาก็ค. ชุมชนกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในภาคเหนือ พลวัตของชุมชน ใน
การจัดการทรัพยากร: สถานการณ์ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย, 2543.
- นิรันดร์ ตามศักดิ์. “Digital Economy : รู้ทัน เข้าใจ และนำไปใช้.”
<http://www.most.go.th/main/th/166-knowledge/kuisci/4054-digital-economy-> สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2561.
- อานันท์ กาญจนพันธ์. พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร : กระบวนทัศน์และ
นโยบาย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543.
- อานันท์ ตะนัยศรี. “วิสาหกิจชุมชน.” 2555. <http://ophbgo.blogspot.com/>.
สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2561.